

**УНИВЕРЗИТЕТ У НОВОМ САДУ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ**

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

мр Јагоде Топалов

**Метакогниција и когнитивне стратегије у разумевању текста у универзитетској настави
енглеског језика**

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ
1. Датум и орган који је именовео комисију Наставно-научно веће Филозофског факултета Универзитета у Новом Саду на седници одржаној 6. 11. 2015. године.
2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен: доц. др Биљана Радић-Бојанић , доцент, ужа научна област Англистика (избор у звање: 4. 7. 2011.), Филозофски факултет, Нови Сад, Универзитет у Новом Саду, ментор. проф. др Предраг Новаков , редовни професор, ужа научна област Англистика (избор у звање: 2. 7. 2009.), Филозофски факултет, Нови Сад, Универзитет у Новом Саду. проф. др Весна Пилиповић , ванредни професор, ужа научна област Англистика (избор у звање 17. 6. 2013.), Факултет за правне и пословне студије „Др Лазар Вркатић“, Универзитет Унион.
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ
1. Име, име једног родитеља, презиме: Јагода, Петар, Топалов
2. Датум рођења, општина, држава: 27. 7. 1981, Сомбор, Р Србија
3. Датум одбране, место и назив магистарске тезе: 20. 11. 2009. Филозофски факултет, Нови Сад, „Мотивација у учењу енглеског језика као изборног предмета код студената Филозофског факултета у Новом Саду“
4. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука: Лингвистичке науке, Англистика
III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ: Метакогниција и когнитивне стратегије у разумевању текста у универзитетској настави енглеског језика

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Навести кратак садржај са знаком броја страна, поглавља, слика, шема, графикона и сл.

Докторска дисертација мр Јагоде Топалов има 246 страна и састоји се од 8 поглавља, списка коришћене литературе са 217 референци и 9 прилога. У склопу дисертације налази се 47 табела, 7 слика и 10 графикона.

1. Уводна разматрања – садржи предмет истраживања, циљеве и хипотезе истраживања, опис метода и техника истраживања, преглед ранијих истраживања, као и преглед структуре дисертације (стр. 12-17).

2. Разумевање прочитаног текста на страном језику – поставља теоријски оквир за истраживање примењено за потребе израде дисертације, бави се разматрањима везаним за процес разумевања прочитаног текста у оквиру когнитивне теорије, даје преглед дефиниција читања међу којима предлаже дефиницију која адекватно описује чин читања, анализира когнитивне процесе, најпре ниже, а затим и више, који су активни приликом разумевања текста, даје преглед модела читања, те разматра додатне факторе који су важни приликом читања на страном језику у оквиру чега даје приказ модела читања на страном језику (стр. 18-44).

3. Когнитивни приступ учењу страног језика – примењује когнитивну теоријску основу у разматрању процеса учења страног језика, представља модел саморегулације у учењу у оквиру којег даље разматра стратегије учења, нуди преглед, дефиниције и таксономију стратегија учења, након чега сужава фокус на стратегије читања на страном језику и разматра појединачне стратегије спрам резултата претходних истраживања, те описује факторе који утичу на коришћење стратегија читања (стр. 45-72).

4. Ученичка интеракција у учионици страног језика – описује теоријски оквир за анализу ученичке интеракције, представља принципе кооперативног учења и реципрочне наставе и даје преглед ранијих истраживања која испитују ефикасност ова два вида интеракције, те разматра теоријске поставке структурисаног стратегијског и кооперативног оквира који је примењен у емпиријском делу истраживања (стр. 73-84).

5. Методолошки оквир – приказује циљеве истраживања, истраживачка питања и хипотезе, даје преглед фаза истраживања, у оквиру прве фазе описује испитани узорак, инструменте, варијабле и процедуру прикупљања и обраде података, док у оквиру описа друге фазе истраживања описује испитанике, наставни инпут примењен у експерименталној и контролној групи, те даје преглед инструмената, варијабли и процедуре прикупљања и обраде података (стр. 88-114).

6. Резултати – прво од два централна поглавља дисертације, даје преглед резултата прве и друге фазе истраживања (стр. 115-154).

7. Дискусија – друго централно поглавље дисертације, прати приказе резултата према постављеним хипотезама и нуди разматрања добијених резултата, тумачи резултате у ширем истраживачком оквиру повезујући их са резултатима претходних истраживања (стр. 155-201).

8. Закључак – сумира опште закључке и резултате истраживања, разматра педагошке импликације истраживања и предлаже даља истраживања стратегија које се примењују приликом разумевања прочитаног текста код читалаца на високошколском нивоу (стр. 202-207).

Литература (стр. 208-220).

Додаци

Додатак 1. Сагласност за учешће у истраживању (стр. 222).

Додатак 2. Тестови разумевања прочитаног текста (стр. 223-234).

Додатак 3. Упитник коришћен у првој фази истраживања (стр. 234-235).

Додатак 4. Упитник коришћен у другој фази истраживања (стр. 236-237).

Додатак 5. Текст за протокол читања наглас (стр. 238).

Додатак 6. Пример протокола читања наглас с успешним читаоцем из експерименталне групе (стр. 239-240).

Додатак 7. Пример протокола читања наглас с мање успешним читаоцем из експерименталне групе (стр. 241-242).

Додатак 8. Пример протокола читања наглас с успешним читаоцем из контролне групе (стр. 243-244).

Додатак 9. Пример протокола читања наглас с мање успешним читаоцем из контролне групе (стр. 245-246).

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Докторска дисертација мр Јагоде Топалов под називом „Метакогниција и когнитивне стратегије у разумевању текста у универзитетској настави енглеског језика“ бави се изучавањем веома сложеног примењено-лингвистичког предмета истраживања који подразумева истовремено сагледавање три различите теоријске области: разумевања прочитаног текста, саморегулативних стратегија и ученичке интеракције. Дисертација је написана у складу са класичним истраживачким форматом и у првом делу даје преглед теоријских разматрања и литературе која је релевантна за истраживачки проблем, а у другом делу приказује резултате емпиријског истраживања и главне резултате који из истраживања проистичу.

У **другом поглављу**, које уједно представља прво од три теоријска поглавља, кандидаткиња анализира процес читања у оквиру когнитивне теорије Адаптивне контроле размишљања, а затим сужава фокус и усмерава се на истраживање процеса читања на страном језику. Усвајањем овог теоријског оквира кандидаткиња наглашава да се између текста и читаоца налази процес когнитивне процене доступних података и да је читалац разумно, активно биће чије се понашање најбоље може разумети уколико се проучавају особине његовог когнитивног система. Посебна пажња посвећена је нижим и вишим когнитивним процесима којима се објашњава чин разумевања текста, чиме је успостављена теоријски утемељена веза између процеса разумевања прочитаног текста и стратегија читања које се анализирају у трећем поглављу. Теоријско разматрање процеса читања кандидаткиња завршава истицањем једног од истраживачких питања која су тренутно актуелна међу бројним истраживачима: Да ли је читање на страном језику језички проблем или проблем читања? Одговор на питање понуђен је у облику модела читања на страном језику ауторке Бернхард (Bernhardt, 2011), којим се успешно објашњава приближно половина варијансе у процесу развоја читања на страном језику.

У **трећем поглављу** кандидаткиња примењује когнитивну теоријску основу на анализу процеса учења страног језика и наводи да ка развијању језичке способности води усвајање како декларативног, тако и процедуралног знања, али и њихов међусобни утицај. Значај овог теоријског поглавља огледа се и у чињеници да је прегледом релевантне литературе установљено теоријски утемељено место за стратегије учења у когнитивном моделу саморегулације. Такође, сумирајући резултате великог броја истраживања стратегија читања на страном језику, кандидаткиња представља слику успешног читаоца који користи различите стратегије како би омогућио разумевање текста и који успешно надгледа активност читања користећи различите метакогнитивне процесе.

У **четвртм** и уједно последњем теоријском **поглављу** разматрају се различити видови учења путем интеракције који се јављају као реакција на слабости фронталне методе наставе, при чему се истиче да је предности оваквог типа учења могуће препознати у развоју когнитивних, афективних и друштвених компетенција ученика. Теоријска основа за анализу интеракције установљена је захваљујући Хипотези инпута и интеракције, чиме се наглашава важност разумљивог инпута у усвајању страног језика, као и важност модификације структуре дискурса у циљу разумевања страног језика који се учи. У таквом оквиру кандидаткиња разматра најпре кооперативно учење, а затим и реципрочну наставу, да би у последњем одељку овог теоријског поглавља изнела теоријске и практичне поставке Колаборативног стратегијског читања, као наставне методе коју примењује у свом истраживању, а која проистиче из претходно поменутих дијалогских метода.

Петом поглављу даје детаљан приказ метода и техника истраживања. С обзиром на то да у претходним, теоријским поглављима кандидаткиња наводи да се фактори који утичу на коришћење стратегија читања могу класификовати у две групе (с једне стране, у питању су фактори индивидуалних разлика, а, с друге, наставне методе и учioniчки контекст којима су читаоци изложени) у методолошком поглављу поставља двојаки циљ истраживања: најпре да прикаже стратегије читања на енглеском језику као страном које користе студенти на високошколском нивоу, а затим и да анализира успешност посебно конципираног програма под називом Колаборативно стратегијско читање у развијању вештине читања на енглеском језику, инвентара стратегија читања и учесталости у његовом коришћењу. У складу с тим, истраживање спроводи током две фазе и примењује различите, адекватне истраживачке методе. Током прве фазе спроводи квантитативно истраживање на узорку од 487 студената који студирају на једном од три универзитета у Србији, податке прикупља путем упитника под називом Инвентар стратегија читања

(Mokhtari & Sheorey, 2002) и користи различите методе статистичке обраде података. У другој фази примењује експерименталну методу нацрта пред-тест – пост-тест са неједнаком контролном групом у оквиру квантитативно-квалитативне истраживачке парадигме. Експериментални инпут спроводи током једне школске године, а промене у нивоу развијености вештине читања и инвентара стратегија мери на почетку, на средини и на крају експеримента. Као квантитативне мерне инструменте користи тест разумевања прочитаног текста TOEFL IBT (ETS, 2002) и Упитник метакогниције и когнитивних стратегија који је самостално конструисала за потребе истраживања и чију је поузданост претходно испитала у пилот истраживању. Квантитативне методе комбинује са квалитативном методом протокола читања наглас и наводи да је циљ комбиновања потпуније разумевање изучаваног феномена.

У **шестом поглављу** даје се приказ резултата истраживања. Приказ систематично прати редослед постављених истраживачких питања, као и хипотеза које су из питања проистекле.

Седмо поглавље дисертације представља општу, обједињену дискусију свих приказаних резултата. Добијене резултате истраживања кандидаткиња је представила и интерпретирала на темељу тестираних хипотеза, примењених статистичких поступака, као и у складу са полазним теоријским основама. Емпиријски показатељи до којих се дошло у овом истраживању показали су да су студенти у експерименталној групи, који су наставу читања на енглеском језику пратили у структурисаном кооперативном оквиру, више напредовали од студената у контролној групи на задацима Упућивања на повезану информацију и Сумирања, као и на целокупном тесту разумевања прочитаног текста. Студенти из експерименталне групе по завршетку експеримента такође значајно чешће користе стратегије читања из групе Надгледања и контроле, као и из групе Евалуације. Детаљном анализом снимљених протокола читања наглас кандидаткиња показује да студенти већином користе исте стратегије приликом разумевања текста, али да се одабир стратегија које користе у одређеним ситуацијама, као и начин на који их користе значајно разликују између успешних и мање успешних читалаца. Успех у превазилажењу проблема са разумевањем у највећој мери се повезује са холистичким приступом читању текста, као и са вишим нивоом језичког знања. На основу оваквих резултата кандидаткиња је закључила да је Колаборативно стратегијско читање пружило студентима повољан контекст за развој саморегулације у учењу захваљујући подстицању личне одговорности, као и бројнијим и квалитетнијим приликама за комуникацију на страном језику.

У последњем, **осмом поглављу**, кандидаткиња је објединила резултате теоријског и емпиријског дела истраживања и извела главне закључке. У овом поглављу такође је разматрала педагошке импликације спроведеног истраживања и предложила даља истраживања.

VI СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ НА ОСНОВУ РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

Објављени радови:

Topalov, J. (2014). Use of ineffective reading strategies among university EFL students. In Z. Đergović-Joksimović & S. Halupka-Rešetar (eds.) *Selected Papers from the Second International Conference English Language and Anglophone Literatures Today (ELALT 2)* (pp. 176-186). Novi Sad: Filozofski fakultet.

Топалов, Ј. (2012). Стратегије читања на енглеском језику код студената – квантитативна анализа. У Б. Радић-Бојанић (ур.), *Стратегије и стилови у настави енглеског језика* (стр. 27-39). Нови Сад: Филозофски факултет.

Topalov, J. (2011). Effects of Strategic Reading Instruction on EFL Students' Reading Performance. In I. Đurić-Paunović and M. Marković (eds.), *English Studies Today: Views and Voices, Selected Papers from the First International Conference on English Studies "English Language and Anglophone Literatures Today (ELALT)"* (pp 186-195). Novi Sad: Filozofski fakultet.

Саопштења на научним скуповима:

Topalov, J. (2012). Promoting strategic EFL reading – Classroom Intervention. *TESOL France Colloquium*. 16th and 17th November, 2012. Paris.

Топалов, Ј. (2010). Стратегије читања у циљу развоја независног ученика. *Филолошка истраживања данас*. 27. и 28. новембар 2010. Београд.

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Добијени резултати дисертације у потпуности или делимично потврдили су већину истраживачких

хипотеза. Резултати изложени у складу са истраживачким питањима су следећи: • Навике у употреби стратегија читања могу се довести у везу с полом, контекстом учења, претходном изложености стратегијама и самопроценом знања.   • Структурисана групна интеракција приликом читања на енглеском језику повољно утиче на развој вештине читања и разумевања текста.   • Кооперативна метода учења позитивно утиче на развој различитих процеса когнитивне контроле и когнитивне регулација, као и на стварање навика у доношењу когнитивних судова након окончане активности читања.   • Успех у превазилажењу проблема са разумевањем прочитаног текста у највећој мери се може повезати са нивоом знања страног језика и холистичким приступом тексту.
VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА   Може се закључити да је кандидаткиња овладала обимном литературом коју је детаљно сагледала и критички обрадила. Резултати истраживања су приказани систематично и обрађени у складу са захтевима које поставља методологија емпиријских истраживања, а интерпретирани су на логичан и јасан начин, с освртом на закључке претходних истраживања спроведених у свету. Тиме је обезбеђен аутентичан научни допринос тезе.
IX КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:
1. Да ли је дисертација написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме Да.
2. Да ли дисертација садржи све битне елементе Да.
3. По чему је дисертација оригиналан допринос науци Дисертација даје оригиналан допринос науци по два основа. Кандидаткиња је спровела прво опсежно истраживање стратегија читања на високошколском нивоу у Србији. Захваљујући томе пружен је увид у карактеристично понашање испитаника приликом читања академских текстова на страном језику и установљена веза са претходним сличним истраживањима у свету. Други допринос тиче се истраживања ефикасности примењене наставне методе. Према сазнањима Комисије, ово је прво истраживање које испитује Колаборативно стратегијско читање са испитаницима у високошколској установи који се налазе на вишим нивоима знања страног језика и који, захваљујући томе, имају функционалну независност у коришћењу језика и у стању су да читају текстове који захтевају активирање виших когнитивних нивоа обраде, као и процедурално и условно знање стратегија читања.
4. Недостаци дисертације и њихов утицај на резултат истраживања У докторској дисертацији нема већих теоријских, методолошких и истраживачких недостатака који би утицали на резултате истраживања или коначну структуру текста. Кандидаткиња ће свакако извршити мање интервенције приликом припреме рукописа за штампу, укључујући мање језичке и стилске интервенције.
X ПРЕДЛОГ:
На основу укупне оцене дисертације, комисија предлаже да се докторска дисертација под називом <i>Метакогниција и когнитивне стратегије у разумевању текста у универзитетској настави енглеског језика</i> мр Јагоде Топалов прихвати, а кандидаткињи одобри одбрана.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

_____

доц. др Биљана Радић-Бојанић

_____

проф. др Предраг Новаков

_____

проф. др Весна Пилиповић